

Ustoz merosidan innovatsion ta'limgacha

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

EYIB.UZ jurnali hamkorligida

San'atshunoslik va chizmachilik fanini
o'qitish metodikasida muammo hamda yechimlar

ESTETIK DIDNI RIVOJLANTIRISHDA CHIZMACHILIK DARSLARINING AHAMIYATI

Dadajonova Mashxuraxon Ahadjon qizi

Qo'qon davlat universiteti 3-kurs talabasi

Abdullayev Alimardon Xaydarovich

Qo'qonDU San'atshunoslik kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'quvchilarning estetik didini rivojlantirishda chizmachilik fanining o'rnini va ahamiyatini ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Chizmachilik darslari orqali o'quvchilarda go'zallikni anglash, buyumlarning shakli va mutanosibligini baholash, grafik madaniyatni shakllantirish hamda ijodiy tafakkurni rivojlantirish imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, estetik tarbiyaning mazmuni, uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati hamda chizmachilik mashg'ulotlari vositasida estetik didni shakllantirishning metodik jihatlari ochib berilgan. Maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ko'rgazmali vositalar va amaliy topshiriqlar asosida o'quvchilarning estetik dunyoqarashini rivojlantirish yo'llari bayon etilgan. Chizmachilik fanining nafaqat texnik bilimlarni egallash, balki shaxsning estetik madaniyatini yuksaltirishdagi o'rnini asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Estetik did, chizmachilik, estetik tarbiya, grafik madaniyat, ijodiy tafakkur, mutanosiblik, kompozitsiya, texnik tafakkur, fazoviy tasavvur, muhandislik grafikasi, pedagogik texnologiyalar, ta'lim jarayoni.

Inson shaxsini har tomonlama barkamol etib tarbiyalash zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Shaxs kamolotida estetik tarbiya alohida o'rin egallaydi. Estetik tarbiya insonning borliqdagi go'zallikni his etishi, uni anglay olishi, baholashi va yaratishga intilishi bilan bog'liq bo'lgan murakkab pedagogik jarayondir. O'quvchilarda estetik didni shakllantirish umumiy ta'limning muhim tarkibiy qismi bo'lib, bu jarayonda turli fanlar qatori chizmachilik fani ham katta ahamiyat kasb etadi. Chunki chizmachilik buyumlarning shakli, o'lchami, mutanosibligi, konstruktiv tuzilishi va estetik xususiyatlarini tahlil qilish imkonini beradigan fanlardan biridir. Estetik did insonning go'zallikni idrok etish, baholash va unga nisbatan munosabat bildirish qobiliyatini ifodalaydi. U shaxsning ma'naviy dunyosi, dunyoqarashi va madaniy saviyasi bilan chambarchas bog'liq. Estetik didning shakllanishi uzoq davom etadigan jarayon bo'lib, u oilada, ta'lim muassasalarida, madaniy muhitda va amaliy faoliyat davomida rivojlanadi. Ta'lim tizimida estetik didni shakllantirishning samarali vositalaridan biri sifatida chizmachilik fani alohida o'rin tutadi. Mazkur fan o'quvchilarga buyumlarning nafaqat texnik, balki estetik jihatlari ham tushunishga yordam beradi.

Chizmachilik fanining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarda grafik savodxonlikni shakllantirishdir. Grafik savodxonlik esa buyumlarning shakli, tuzilishi va o'zaro mutanosibligini to'g'ri tasvirlash hamda anglash bilan bog'liq. Chizmalarni

bajarish jarayonida o'quvchi har bir chiziqning joylashuvi, o'lchamlarning aniqligi va tasvirning umumiy uyg'unligiga e'tibor qaratadi. Bu esa unda aniqlik, tartiblilik va estetik qarashlarning rivojlanishiga xizmat qiladi. Chizmachilik mashg'ulotlari davomida o'quvchilar buyumlarning tashqi ko'rinishi va ichki tuzilishini tahlil qilish orqali shakl va mazmun uyg'unligini tushunib boradilar. Estetik didni rivojlantirishda buyumlarning shakliy xususiyatlarini o'rganish muhim ahamiyatga ega. Chizmachilik darslarida geometrik shakllar, texnik detallar va turli konstruksiyalar bilan ishlash jarayonida o'quvchilar mutanosiblik, simmetriya, ritm va kompozitsiya kabi estetik kategoriyalar bilan tanishadilar. Aynan ushbu tushunchalar go'zallikning muhim mezonlari hisoblanadi. Buyumning shakli va funksiyasi o'rtasidagi uyg'unlikni tushunish o'quvchilarda estetik tafakkurning rivojlanishiga yordam beradi. Natijada ular nafaqat tayyor buyumlarni baholash, balki yangi shakllarni yaratishda ham estetik mezonlarga amal qilishga odatlanadilar.

Chizmachilik fanida fazoviy tasavvurni rivojlantirishga katta e'tibor qaratiladi. Fazoviy tafakkur esa estetik didning shakllanishida muhim omillardan biri hisoblanadi. O'quvchi buyumning turli proyeksiyalarini tahlil qilish, uning hajmiy ko'rinishini tasavvur qilish va grafik tasvirlarini yaratish jarayonida atrofdagi predmetlarning shakliy go'zalligini chuqurroq anglay boshlaydi. Bu esa uning badiiy va texnik dunyoqarashini boyitadi. Fazoviy tasavvur rivojlangan shaxs buyumlarning estetik va konstruktiv jihatlarini birgalikda baholay oladi. Chizmachilik darslari o'quvchilarda mehnat madaniyati va estetik madaniyatni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Chizma bajarishda tozalik, aniqlik va tartiblilikka rioya qilish talab etiladi. Har bir grafik ish ma'lum standartlar asosida bajariladi. Bu esa o'quvchilarda mas'uliyat, intizom va estetik masalalarga nisbatan ongli munosabatni shakllantiradi. Chizmalarni sifatli va chiroyli bajarishga intilish natijasida o'quvchilarda mukammallikka intilish hissi paydo bo'ladi. Mazkur sifatlar esa kelajakdagi kasbiy faoliyatda ham muhim ahamiyatga ega.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar keng qo'llanilmoqda. Chizmachilik fanida kompyuter grafikasi va uch o'lchamli modellashtirish dasturlaridan foydalanish o'quvchilarning estetik didini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. AutoCAD, Compass-3D, SolidWorks kabi grafik dasturlar yordamida yaratilgan modellar buyumlarning estetik va funksional xususiyatlarini chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi. Kompyuter texnologiyalaridan foydalanish natijasida o'quvchilar zamonaviy dizayn talablari bilan tanishadilar va estetik qarashlarini boyitadilar. Estetik didni rivojlantirishda ko'rgazmalilik tamoyili ham muhim o'rin tutadi. Chizmachilik darslarida turli texnik buyumlar, maketlar, modellar va grafik materiallardan foydalanish o'quvchilarning kuzatuvchanligini oshiradi. Buyumlarning shakli, rangi va konstruktiv tuzilishini tahlil qilish jarayonida ularda estetik baholash ko'nikmalari shakllanadi. Ayniqsa, sanoat mahsulotlari, arxitektura obyektlari va texnik qurilmalarning grafik tasvirlarini o'rganish o'quvchilarning estetik dunyoqarashini kengaytiradi.

Chizmachilik darslari orqali o'quvchilarda ijodiy faoliyatga bo'lgan qiziqish ham rivojlanadi. Turli grafik topshiriqlarni bajarish davomida ular mustaqil qaror qabul qilish, yangi shakllarni loyihalash va estetik jihatdan mukammal yechimlarni izlashga harakat qiladilar. Bu esa ijodkorlik, tashabbuskorlik va innovatsion

fikrlashning rivojlanishiga xizmat qiladi. Ijodiy faoliyat esa estetik didning eng muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim konsepsiyasida kompetensiyaviy yondashuv muhim o'rin tutadi. Ushbu yondashuv asosida chizmachilik fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning grafik, texnik va estetik kompetensiyalarini rivojlantirish ko'zda tutiladi. Estetik kompetensiya o'quvchining go'zallikni idrok etishi, baholashi va yaratish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Chizmachilik mashg'ulotlari aynan shu kompetensiyani rivojlantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, chizmachilik fani o'quvchilarning estetik didini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Mazkur fan orqali o'quvchilarda grafik madaniyat, fazoviy tafakkur, texnik tafakkur va estetik dunyoqarash shakllanadi. Chizmachilik darslarida buyumlarning shakli, mutanosibli va kompozitsiyasini o'rganish natijasida o'quvchilar go'zallik qonuniyatlarini anglay boshlaydilar. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va grafik dasturlardan foydalanish esa estetik tarbiya samaradorligini yanada oshiradi. Shu bois chizmachilik fanini o'qitishda estetik tarbiya masalalariga alohida e'tibor qaratish ta'lim sifatini oshirish va barkamol shaxsni tarbiyalashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A.X. *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Iste'dod, 2018.
2. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. – Toshkent: Fan, 2017.
3. Ro'ziyev E.I., Ashirboyev A.O. *Muhandislik grafikasi*. – Toshkent: Tafakkur Bo'stoni, 2020.
4. Rahmonov I.R. *Chizmachilikni o'qitish metodikasi*. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. Hasanboyev J., To'raqulov X., Haydarov M. *Pedagogika*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
6. Sodiqov B.S. *Texnik chizmachilik asoslari*. – Toshkent: Ilm ziyo, 2018.
7. Xoliqov A.A. *Pedagogik mahorat*. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2020.
8. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. *Chizmachilik fanidan amaldagi o'quv dasturi va davlat ta'lim standarti*. – Toshkent, 2023.
9. Nurmatov P.N. *Grafik tayyorgarlik va fazoviy tafakkurni rivojlantirish metodikasi*. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.
10. Yo'ldoshev J.G'.., Usmonov S.A. *Pedagogik texnologiya asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.